

Dan Lungu

Povestirile vieții. Teorie și documente, Iași, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 2003, 252 p.

Povestirea vieții este echivalentul expresiilor *récit de vie* din literatura sociologică franceză și *life story* din lucrările de metodologie în limba engleză. Actul de a scrie despre evenimentele trăite sau de a-i povesti altei persoane, cercetător științific sau nu, secvențe ale propriei vieți sau întreaga experiență a vieții a fost diferit etichetat: „povestirea vieții, istoria vieții, biografie, povestirea practicilor, autobiografie, psihobiografie, etnobiografie, abordare biografică, metoda biografică, etnosociologie, biografie indirectă, interviu biografic” (p. 22). Dan Lungu își propune să clarifice semnificația acestor termeni și, bazându-se în principal pe literatura franceză (Daniel Bertaux, 1980, 1997, 2000; Franco Ferarotti, 1979, 1983; Jean-Louis le Grand, 2000; Jean Peneff, 1990, 1995; Gaston Pineau și Jean-Louis le Grand, 2002), în bună măsură și reușește.

Capitolul intitulat metaforic „Itinerarii conceptuale” (pp. 22-63) constituie – în opinia mea – axul bine fixat al primei părți („Clarificări conceptuale și complexități teoretice”, pp. 7-108) a lucrării. Autorul contrapune conceptele de „povestirea vieții, istorie reală, iluzie biografică, autobiografie directă, psihobiografie” celor de „istoria vieții, istorie povestită, ideologie biografică, autobiografie indirectă, etnobiografie”. Prin contrast, se pune în evidență specificitatea termenilor. „Istoria vieții” presupune, spre deosebire de „povestirea vieții”, luarea în considerare și a altor informații (provenite din mărturiile altora, din documente oficiale și neoficiale) decât cele furnizate de cel care relatează despre viața lui. Binomul „istorie reală – istorie povestită” trimite la dezbaterile dintre „realiști” și „textualiști”. Insistând asupra metaforei „tabloului”, Dan Lungu pare a adera la „tabăra realiștilor”. În acest sens, îl citează pe Daniel Bertaux (*Les Récits de vie. Perspective ethnosociologique*, Paris, Nathan, 1997, 37), care vede în spatele coloraturii tablourilor vieții „un nod comun al experiențelor”, ceea ce presupune că dincolo de discurs există o realitate pe care povestirile vieții reușesc să le aproximeze destul de exact. Prudent, Dan Lungu nu se pronunță deschis, îi lasă pe autorii consacrați să vorbească. Cred că aceasta este principala limită a lucrării, limită ce le poate părea altora o virtute. Personal, consider că, abordând o temă, trebuie să ne precizăm un punct de vedere. Critica pe care Dan Lungu i-o aduce lui Pierre Bourdieu pentru că și-ar fi schimbat poziția de la *L'Illusion biographique* (1986) la *La misère du monde* (1993) nu mi se pare îndreptățită. Metafora „metroului” propusă de Pierre Bourdieu (1988) are, indubitabil, valoare metodologică: „A încerca să înțelegi viața ca o serie unică și sieși suficientă de evenimente succesive fără altă legătură decât cu asocierea la un «subiect» a cărui constanță nu este, fără îndoială, decât cea a unui nume propriu este aproape la fel de absurd ca și a încerca să explici un traseu de metrou fără a ține seama de structura rețelei, adică matricea de relații obiective dintre diferite stații” (p. 37). Dan Lungu stabilește o echivalență între „iluzia biografică” a lui Pierre Bourdieu (1986) și „ideologia biografică” despre care a atras atenția Daniel Bertaux (1976). Autorul dă dovadă de acribie relevând anterioritatea unor surse bibliografice franceze (cazul raportului făcut de Daniel Bertaux pentru CORDES pe care l-a căutat pe Internet și i-a solicitat pe sociologii francezi să i-l pună la dispoziție, dar pe care nu l-a găsit). În același timp, este lovit de cecitate în legătură cu literatura sociologică românească. Am în vedere contribuțiile

tită” trimite la dezbaterile dintre „realiști” și „textualiști”. Insistând asupra metaforei „tabloului”, Dan Lungu pare a adera la „tabăra realiștilor”. În acest sens, îl citează pe Daniel Bertaux (*Les Récits de vie. Perspective ethnosociologique*, Paris, Nathan, 1997, 37), care vede în spatele coloraturii tablourilor vieții „un nod comun al experiențelor”, ceea ce presupune că dincolo de discurs există o realitate pe care povestirile vieții reușesc să le aproximeze destul de exact. Prudent, Dan Lungu nu se pronunță deschis, îi lasă pe autorii consacrați să vorbească. Cred că aceasta este principala limită a lucrării, limită ce le poate părea altora o virtute. Personal, consider că, abordând o temă, trebuie să ne precizăm un punct de vedere. Critica pe care Dan Lungu i-o aduce lui Pierre Bourdieu pentru că și-ar fi schimbat poziția de la *L'Illusion biographique* (1986) la *La misère du monde* (1993) nu mi se pare îndreptățită. Metafora „metroului” propusă de Pierre Bourdieu (1988) are, indubitabil, valoare metodologică: „A încerca să înțelegi viața ca o serie unică și sieși suficientă de evenimente succesive fără altă legătură decât cu asocierea la un «subiect» a cărui constanță nu este, fără îndoială, decât cea a unui nume propriu este aproape la fel de absurd ca și a încerca să explici un traseu de metrou fără a ține seama de structura rețelei, adică matricea de relații obiective dintre diferite stații” (p. 37). Dan Lungu stabilește o echivalență între „iluzia biografică” a lui Pierre Bourdieu (1986) și „ideologia biografică” despre care a atras atenția Daniel Bertaux (1976). Autorul dă dovadă de acribie relevând anterioritatea unor surse bibliografice franceze (cazul raportului făcut de Daniel Bertaux pentru CORDES pe care l-a căutat pe Internet și i-a solicitat pe sociologii francezi să i-l pună la dispoziție, dar pe care nu l-a găsit). În același timp, este lovit de cecitate în legătură cu literatura sociologică românească. Am în vedere contribuțiile

Școlii sociologice de la București, în cadrul căreia Xenia C. Costa-Foru a arătat, încă din 1932, valoarea biografiei sociale în cercetarea familiei. Mă gândesc la studiul metodologic coordonat de Traian Herseni în anii 1965-1966. Am semnalat aceste contribuții în volumul *Semnificația documentelor sociale* (1985) menționat la bibliografie de Dan Lungu. Îmi este greu să înțeleg de ce tinerii sociologi de azi, unii dintre ei cu vocație de cercetător științific – este și cazul lui Dan Lungu –, trec cu vederea ce s-a făcut anterior în sociologia românească.

Continuând „itinerarul conceptual”, Dan Lungu analizează autobiografiile directe și indirecte (pp. 43-49), conform terminologiei propuse de Jean Poire, Simon Clavier-Valadon și Paul Rabybaut în *Les Récits de vie. Théorie et pratiques* (Paris, PUF, 1983). Sunt relevate avantajele și dezavantajele celor două tipuri de autobiografii („directe”, adică cele „elaborate de subiectul însuși, care povestește liber, fără intermediar” și „indirecte”, adică „povestirile vieții derulate în fața unui cercetător”). Autobiografiile directe pot fi, la rândul lor, „spontane” sau „provocate”. Personal, consider că orice pledoarie (autorii anterior citați „pledează pentru autobiografia directă provocată, redactată cu ajutorul unui ghid elaborat de cercetător” – ne asigură Dan Lungu, p. 45) pentru o metodă sau alta, pentru un procedeu sau altul nu se justifică decât prin raportare la stilul de cercetare (cantitativă/calitativă), la tema și la circumstanțele concrete ale cercetării.

În încheierea acestui capitol consacrat analizei conceptuale, Dan Lungu vorbește despre „psihobiografie” („o povestire a vieții unică, recoltată în vederea unei analize eminentemente psihologice, care urmărește să descrie cultura grupului din care face parte naratorul”) și despre „etnobiografie” („o povestire a vieții care e completată cu alte

informații”). Autorul remarcă faptul că psihobiografia „se apropie mult” de povestirea vieții, în timp ce etnobiografia „e în proximitatea” istoriei vieții și apreciază că „proiectul generos al autorilor – Jean Poire, Simon Clavier-Valadon și Paul Rabybaut (1983) – de a restitui povestirii vieții specificitatea metodei este totuși doar parțial realizat” (p. 51). Mă asociez opiniei autorului, considerând că biografia socială nu are statutul de metodă, în ciuda pledoariilor subtile ale unor autori de talia lui Daniel Bertaux, Franco Ferrarotti etc. De asemenea, opinez că tensiunea cantitativ/calitativ în cercetarea sociologică reprezintă o falsă dilemă.

Capitolele referitoare la concepțiile despre metoda biografică a lui Franco Ferrarotti (pp. 64-82), Jean Peneff (pp. 83-98) sau Jean-Louis le Grand și Gason Pineau (pp. 98-119) au aerul unor conspecte conștiințios făcute, lucru deloc ușor de realizat. Dimpotrivă. Dan Lungu a avut acces la o literatură de primă mână și ne împărtășește sagace din lecturile Domniei sale, ascunzându-se adesea – respect, prudență ? ! – în spatele unor autori de referință pentru problematica metodologică a biografiei sociale. Ni se dezvăluie însă în partea a doua a lucrării, când prezintă pe baza unor biografii sociale „Viața de zi cu zi în întreprinderea socialistă” (pp. 109-249).

Interviurile biografice cu F.I. (născută în 1959 din părinți agricultori, calificată sculer-matrițer, intrată în „câmpul muncii” în 1978 și în PCR în 1989, azi șomeră), cu V.A. (născut în 1943, părinții – agricultori, inginer energetician, membru PCR din 1972, în prezent pensionar) și cu P.J. (născut în 1959, mama – agricultoare, tatăl – muncitor, se califică în meseria de turnător-formator, se angajează în muncă în 1974, în prezent fiind șomer ; nu a fost membru PCR) merită toată atenția, dacă vrem să înțelegem lumea muncii în socialism și să ne explicăm felul în care este privită societatea de azi de către pensionari sau șomeri.

Ar fi fost un foarte bun exercițiu metodologic dacă autorul ar fi deslușit semnificația povestirilor vieții celor trei „actori sociali ai socialismului”. Dar și așa este bine. Văd lucrarea lui Dan Lungu drept un debut promițător și ca un îndemn pentru tinerii sociologi de a înregistra povestirile vieții celor care au trăit experiența comunismului, sortită eșecului.

Septimiu Chelcea

Vlad Grigoraș, Diana Gloria Ionescu, Ioana Mihai, Alina Ovedenie, Daniela Pescaru, Doru Petruți, Luciana Răduț și Monica Vasile

Valea Măcrișului, un sat din Bărăgan. Studiu sociologic, București, Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani”, 2004, 159 p.

Desprinsă din bogata serie de cercetări sociologice românești de factură monografică, inițiativa tânărului grup de studenți sociologi, învățăcei la momentul realizării acestui demers și dornici de a pătrunde tainele științei despre societate – formulă folosită pentru referirea strict etimologică asupra termenului *sociologie* –, s-a înfiripat cu rapiditate în spiritul cunoașterii realității sociale din postura inedită de sociologi-practicieni, fiind salutată și susținută de Catedra de Sociologie a Universității din București, prin profesorul Ilie Bădescu, și în același timp, meritoriu îmbrățișată de către finanțator, Fundația „Niște Țărani”.

Utilizând ca element teoretic de referință paradigma sociologiei monografice ca Știință a Națiunii elaborată și promovată de profesorul Dimitrie Gusti prin colectivul

Școlii sociologice de la București, lucrarea (raportul de cercetare) abordează în paginile sale aspecte reprezentative ale vieții sociale, economice și spirituale ale sătenilor, desprinse din discuțiile purtate cu aceștia în timpul desfășurării anchetei de teren și dispuse, ulterior, pe câteva dimensiuni de analiză: informațiile despre raționalitatea socioeconomică la nivelul satului (Vlad Grigoraș, Luciana Răduț), abordarea sociologică a tineretului și a familiei măcrișene (Daniela Pescaru), aspectele spiritualității ortodoxe locale – între credințe și trăire –, alături de câteva elemente legate de starea de sănătate la nivel comunitar (Monica Vasile) și, împreună cu informațiile de ordin general despre comună care precedă studiul, reprezentând, practic, un argument al întregului demers de investigare, surprind imaginea satului românesc situat la șes, prins în mrejele tranziției.

Miza întregului demers de cercetare, una îndrăzneță, de altfel, vizează realizarea unei descrieri monografice în stil gustian a realității sociale din comuna Valea Măcrișului din județul Ialomița, deschizând încă de la început o perspectivă teoretică bine fundamentată și care răspunde unor cerințe metodologice dintre cele mai riguroase. Cuvintele așternute ca premisă a studiului: „Nici una dintre cadrele și manifestările de viață ale satului pe care l-au ales spre studiere nu a rămas în afara razei privirii iscoditoare, dornică să afle adevărul curat despre viața țaranului român dintr-un Bărăgan abandonat de guvernele tranziției”, constituie un îndemn, dar și o provocare, ridicând nivelul așteptărilor, al calității informațiilor transmise, precum și al modului lor de organizare.

Pornită de la o bază teoretică solidă, a cărei metodologie intrinsecă a fost „operaționalizată” într-un stoc de instrumente de investigare empirică (demers ce merită remarcat pentru elocința dovedită în mânărea coerentă a etapelor de elaborare a unui